

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Päivittämisen tarve mediakasvatuksen linjauksille on ilmeinen. Johdannossa mainitaan kriittisen medialukutaidon merkitys turvallisuus-, demokratia- ja hyvinvointinäkökulmasta. Huomiotta jää sen sijaan media ja digitaalinen kulttuuri taiteen muotona ja itseilmaisun välineenä. Elokuva, media ja digitaaliset ympäristöt ovat olennainen osa tämän päivän kulttuurikenttää ja ne ovat myös monelle lapselle ja nuorelle tärkeä itseilmaisun väline.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Nykytilan yhtenä haasteena on tunnistettu ammattilaisten osaamisvajae. Se näkyy myös kirjastoalalla. Mediakasvatukseen liittyvää koulutusta on vähennetty korkeakouluissa ja myös kirjastoalalle suuntautuvien oppiaineen informaatiotutkimuksen koulutusohjelmissa. On hyvä, että toimenpiteissä (kappale 5.2) tavoitteena on lisätä medialukutaidon opetusta korkeakouluopetuksessa.

Mediakasvatus ja median ilmiöt ovat myös osa taide- ja kulttuurikenttää. Sitä ei nykytilan tarkastelussa mainita lainkaan. Taiteella (elokuva, mediataide, kuvataide) ja kulttuurikentällä on paljon annettavaa medialle ja mediakasvatukselle toimintaympäristönä. Taide- ja kulttuurikasvatus toimijat (esim. lastenkulttuurikeskukset, taideoppilaitokset, kirjastot) ovat olennainen osa mediakasvatuksen kenttää.

Mediakasvatus osana koulujen kulttuurikasvatussuunnitelmia on myös olemassa oleva vahvuus. Toteuttajina esim. Vantaan kulttuurikasvatussuunnitelmissa on mediakasvatuksen osaajia.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visiossa on hyvin sanoitettu mediakasvatuksen rooli demokratian ja yhteiskunnan turvallisuuden vahvistajana. Visiosta jää puuttumaan luovan toiminnan näkökulma.

Mahdollisuus tuottaa mediasisältöä tukee paitsi sen ymmärtämistä ja kriittistä tulkintaa niin myös osallisuutta ja luovuutta. Lapset ja nuoret on hyvä nähdä myös mediaa luovina, aktiivisina toimijoina ja mediakasvatus siihen ohjaavana kehyksenä.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Kolme päätavoitetta (toimijuus, osaaminen ja kestävyys) ovat hyvin perusteltuja. Toimijuus tulisi ymmärtää myös luovana ja taiteellisenä toimijutena, osana taidekenttää ja itseilmaisua.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

On epäselvää, mitä ensimmäinen toimenpide ”toimijuuden vahvistaminen” tarkoittaa. Viittaako sana ”toimijuus” tässä yksittäisen ihmisen mahdollisuuksiin hallita omaa mediankäyttöään? Sinänsä otsikon alla on listattu hyviä toimenpiteitä.

Rahoituspohjan monipuolistaminen on erittäin kannatettava toimenpide. Hankerahoitusta tulisi jatkossa ohjata laajoihin, eri organisaatioita (esim. koulut, kirjastot, järjestöt) yhdistäviin hankkeisiin. Näin hankerahoituksella tuetaan palveluntuottajien yhteistyötä ja toivon mukaan myös laajennetaan hankkeissa tavoitettua osallistujajoukkoa.

Media ja medialukutaito ovat koulujen kulttuurikasvatussuunnitelmissa keskeisessä osassa. Esim. Vantaan kulttuurikasvatussuunnitelmassa 7.-9.-luokkalaisten sisällöt kohdentuvat mediaan ja digitaaliseen kulttuuriin. Kulttuurikasvatussuunnitelmat tulisikin nähdä keskeisenä osana mediakasvatuksen toteutusta. Taiteelliset menetelmät ja niiden hallinta vahvistavat toimijuutta ja kriittistä medialukutaitoa.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Kuntien osalta toimeenpano on ehdotuksessa pitkälti yleisten kirjastojen tehtävänä. Monessa kunnassa kuntien heikon taloustilanteen vuoksi henkilöstöresurssi on vähentynyt, ja työaika kuluu perustehtäviin: aukiolojen turvaamiseen ja aineistologistiikkaan. Suunnitelmallinen mediakasvatustyö edellyttää riittävää määrää osaavaa henkilöstöä palvelun tuottamiseen joko itse tai yhteistyökumppaneiden kanssa.

Linjauksissa ei oteta kantaa siihen, miten taataan mediakasvatustyön jatkuvuus alueellisesti ja paikallisesti. Nykyisin työtä tehdään pitkälti hankevetoisesti, ja hankkeen päättyessä työ tavallisesti päättyy. Tulosten jalkauttaminen ja pysyvä toiminta ei ole mahdollista jatkuvien rahoituksen puuttuessa.

Mediakasvatukseen tarvittaisiin kunnille korvamerkittyä, pysyvää rahoitusta, erityisesti kansalaisvalmiuksien, kriittisten lukutaitojen ja kansallisen turvallisuuden sekä demokratian tukemisen näkökulmista. Näin ohjattaisiin kuntia ottamaan tärkeä tehtävä haltuun ja koordinoimaan sen toteutusta kunnassa.

Toimeenpanossa tulisi tunnistaa kulttuuri- ja kirjastopalvelut tärkeinä mediakasvatuksen toteuttamisen kumppaneina. Kunta- ja kaupunkitasolla meillä on hyvä verkostot ja valmiit toimintamallit yhteistyöhön varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa sekä perheiden, lasten ja nuorten tavoittamiseen vapaa-ajalla.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Mediakasvatuslinjausten toimintaympäristön muutokseksi ei ole nostettu yleistä asennemuutosta, mikä on tapahtunut suhteessa digitaaliseen mediaan ja sen käyttöön. Edellisten linjausten aikaan mentiin ns. digi edellä. Tänä päivänä asenne on kriittisempi (ks. esim. THL:n uudet lasten digisuositukset 0–13-vuotiaille). Tämä asennemuutos voisi olla hyvä kuvata suosituksissa, koska se vaikuttaa monella tavalla ihmisten arkeen ja lainsäädäntöön.

Lukutaidoilla on kiinteä yhteys mediakasvatukseen. Kansallinen lukutaito-ohjelma on onnistunut läpäisemään myös monen kunnan ja kuntiin on työstetty lukutaitostrategioita.

Mediakasvatuslinjauksiin voisi lisätä huomion siitä, että mediakasvatuksen tulee olla osa lukutaitotyötä.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Maarno Rauha
Vantaan kaupunki / kaupunkikulttuurin toimiala - Kulttuuri- ja
kirjastopalvelut